

גליון נושא: 'הליכה לכותל המערבי בשבת'

בס"ד, יום ג' לפרשת בלק, ו' תמוז תשע"ו.
דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, מסכת פסחים דף כה:
לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'
לע"נ מרן הג"ר רפאל בן ר' חיים לייב זצ"ל.

פרק ז'

'הליכה לכותל המערבי בשבת'

1. פסיק רישא דניחא ליה

מבואר בגמ' (פסחים דף כה:) שיש מחלוקת בין שני לישנות הגמ' מה הדין בלא אפשר ולא קמכוון. למעשה יוצא - בלא אפשר ולא קמכוון, מותר ליהנות מעבודה זרה רק לדעת ר' שמעון ולא לדעת ר' יהודה, ולחד לישנא גם אליבא דר' יהודה.

בפרקים הקודמים הובא שהגרי"ש אלישיב זצ"ל (בהערות פסחים דף כה:) למד מהסוגיא כאן, שמותר ללכת בשבת במקום בו פועלת מצלמה, גם במקום שידוע שהוא מצולם, כי אין לו כל צורך בצילום, וכיון שיש לו סיבה ללכת שם, מותר.

עיקר ההיתר מבוסס על כך שלא ניחא ליה, אכן כלפי מצלמות האבטחה המותקנות בדרך ל'כותל המערבי' ובכל סימטאות העיר העתיקה, המצלמות את העוברים ושבים בכל שעות היום והלילה, בהם השאלה יותר חמורה האם יש איסור לעבור במקומות אלו בשבת? כי הרי ניחא ליה 'מטעמי בטחון' שיצלמו את כל האיזור, ולכאורה זה פסיק רישא דניחא ליה!

אם אכן זה נחשב ניחא ליה, נופל גם צד ההיתר של של ה'שבט הלוי' שזה מתעסק ולא נחשב מלאכה כלל, כי

להדיא סייג ה'שבט הלוי' את דבריו שאם ניחא ליה, הרי זה בכלל מעשיו ולא שייך בו ההיתר של מתעסק.

2. כמה דרגות של ניחא ליה

והנה בתוך כל סוגי מצלמות האבטחה, יש כמה דרגות האם ניחא ליה, ואפשר לחלק את זה ל-4 קטגוריות.

דרגה ראשונה - חנויות: מצלמות אבטחה פרטיות בחנויות שלא קשורות אליו, שם לא ניחא ליה כלל בהם, ואין לו מזה שום תועלת.

דרגה שנייה - בית פרטי: מצלמות אבטחה בבית פרטי למניעת גניבות שם ניחא ליה במצלמה

אולם לא ניחא ליה בתמונה שלו, כי עיקר המטרה הוא שיראו מי הגנב ומה הוא לוקח. [מצוי בחו"ל בעיקר במקומות שגובר האנטישמיות, ויש פחד ואימה מהגויים, שמתקינים מצלמות מכל צדדי הבנין, ובהרבה מקרים תופסים את הפושעים והפורעים ומונעים

מהם להזיק ולגנוב, אך בדרך כלל לא מדובר ב'פיקוח נפש', ויש לדון האם עדיין זה נחשב פסיק רישא דניחא ליה.

דרגה שלישית - 'הכותל המערבי': המצלמות המותקנות בדרכים המובילות ל'כותל המערבי', שם רוצה שיצלמו את כל העוברים ושבים וממילא גם הוא מצולם, ויש לדון האם שייך לחלק שרוצה שיראו רק את הערבי ולא אותו. במיוחד שרוצה שיראו על המסכים שיש יהודי שעובר במקום, ויעקבו אם אין פורעים ערבים מסביב.

דרגה רביעית - כניסה: מצלמות וידיאו בכניסה לבנין, שרק כאשר השומר רואה תמונתו על המסך הוא פותח לו את הדלת, שם ודאי זה ניחא ליה שחפץ שיראו את תמונתו כדי שהשומר יאפשר לו את הכניסה. בשורות הבאות נדון מה הדין במצלמות 'הכותל המערבי'.

פרק ח'

דעת גדולי ישראל בענין מצלמות 'הכותל המערבי'

3. האוסרים

על הפולמוס בדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שאסר את ההליכה לכותל בשבת, כאשר יש 'כתב המתקיים' כיון שזה פסיק רישא דניחא ליה, עיין בהרחבה בהמשך המאמר.

4. המתירים

בספר **שערי ציון** (עמודים קמו – קפ) האריך בכל זה. והסיק שיש מקום להקל ללכת ל'כותל המערבי' בשבת, כמו שהביא מהג"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א בשם חמיו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ומהג"ר עובדיה יוסף זצ"ל, ומהגר"י אפרתי שליט"א בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, שכאשר מופעל 'מצב שבת' מותר ללכת. וכן כתב להתיר בשו"ת בצל החכמה (חלק ו' סימן

ס"ה). ובשו"ת תשובות והנהגות (חלק ב' סימן קפ"ט). וכן מטו משמיה דהגר"נ קרליץ שליט"א להתיר כמבואר בספר 'שערי ציון' חלק ב' (מ.א.). וכן השיב לי הג"ר יהודה סילמן שליט"א בזה הלשון, מכמה טעמים אי אפשר לאסור.

אין צורך בתמונה: ההוראה למעשה (ר.ב.נ.) של מרא דאתרא בעיר העתיקה בירושלים הג"ר

אביגדור נבנצל שליט"א, וכן הוא נוהג בעצמו, שמותר לכתחילה ללכת ל'כותל המערבי' בשבת ובחג, כי אין זה מלאכת מחשבת. וכל מה שהיה מקום לדון לאיסור הוא מצד 'מכה בפטיש' (כי אין כאן הפעלת מעגל חשמלי שיתחייב עליו) אולם נראה ברור שאין בזה איסור מלאכת 'מכה בפטיש', כי מטעמי בטחון צריכים רק את התמונות של הערבים, ומלאכת 'מכה בפטיש' שייך רק בדבר שיש לו צורך בו, ובאמת התמונות של יהודים תמימים המהלכים לדרכם להתפלל ב'כותל

המערבי, אין בהם כל צורך. והוסיף שזה היתר גמור, ולדעתו אין מקום להחמיר בזה כלל. [א.ה. הקשו ממה שכתבו התוס' (פסחים דף כו: ד"ה עלה) כלפי עול של פרה אדומה, דאף שלא ניחא ליה כעת שיעלה זכר על הפרה האדומה, מכל מקום חשיב ניחא ליה כיון שבעצם חפץ בזה. רואים דאף דלא ניחא ליה מחמת האיסור עדיין נחשב ניחא ליה. ויש לחלק דשאני התם שבאמת רוצה את עצם הפעולה שהזכר יעלה עליה, ולא מועיל מה שאין רוצה את האיסור. אבל כאן יש שני פעולות נפרדות - צילום שלו לא ניחא ליה, וצילום של המחבלים ניחא ליה].

לא ניחא ליה: גם הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (שו"ת יביע אומר חלק ט' סימן ל"ה, וכן כתב בתשובה אחת לפני האחרונה קודם פטירתו, - חזון עובדיה חלק ו'). בתשובה הבאה כתוב כאן נדם הקולמוס - א.ק.) האריך לבאר עניין זה ותוכן דבריו להתיר את המעבר בשבת דרך רחובות אלו אל הכותל המערבי, ואין בזה שום איסור כלל, דהוה ליה פסיק רישיה דלא ניחא ליה בדרבנן, דמוכח מדברי הפוסקים שיש להתיר, כיון שאין כל עניין שהמצלמה תקלוט ותצלם את כולם אלא, ונצרך לצלם רק את המחבלים, ולכן נקרא פסיק רישיה דלא ניחא ליה בדרבנן. והוסיף שם אחרי ההיתר בזה הלשון - וכן שמעתי מפי מגידי אמת שכן פסק הגרש"ז אויערבאך. וכן עיקר.

ממה נפשך: עוד סברא להתיר חידוש הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א (סובו ציון ריש פרק ב') דיש כאן ממה נפשך, אם מגיע ערבי עם סכין הרי זה פיקוח נפש שמתיר להצטלם, ואם הערבי לא הגיע הרי אז באמת לא ניחא ליה. וכל ה'ניחא ליה' שהמצלמה תפעל הוא רק כאשר יש סיכון - ואז מותר מטעם 'פיקוח נפש'.

כעת רגוע: כעין סברא זו רצו לטעון קמיה דהגרי"ש אלישיב זצ"ל, שכאשר אדם עובר ורואה שבעשרות המטרים סביבו רגוע ואין שם מחבלים, אזי באותו רגע חשיב פסיק רישא דלא ניחא ליה, כי באותו זמן הוא מסכים שהמשטרה תכבה את המצלמות. אולם הגרי"ש היה חוכך בדעתו האם להסכים לסברא זו, כי למעשה האדם מעוניין שהמצלמה תפעל בכל רגע נתון, שמא יוצר מצב של סכנה, ולא שייך להפעיל מצלמה רק באותו רגע. וממילא חשיב ניחא ליה (מ.ד.ל.).

אין תועלת: יש שחידשו עוד טעם להתיר, באדם שמוכן ללכת לכותל בכל מצב, גם אם יודיעו שהמצלמות אינם פועלות, נמצא שכלפיו זה פסיק רישא דלא ניחא ליה ואדרבה ניחא ליה שלא יעבוד בשבת. בפרט שברוב המקרים לא מצליחים לעצור את המחבלים 'בזמן אמת' מכח המצלמות, וזה מועיל בעיקר לצרכי מודיעין, וכח הרתעה למחבלים שלבסוף יעלו על עקבותיהם, ומאן יימר שזה נחשב 'ניחא ליה'. ועוד שיש אנשים שאינם מודעים כלל לעובדה שיש מצלמות, וגם כשנודיע להם יהא זה בגדר לא ניחא ליה.

צורך מצוה: אברך הלך לשאול את הגר"ח קנייבסקי שליט"א האם מותר לו ללכת בשבת לכותל כאשר בלאו הכי כבר שוהה ברובע היהודי בעיר העתיקה, לרגל שמחה משפחתית. ענה לו הגר"ח שיכול, כי זה פסיק רישא דלא ניחא ליה שיש ראשונים שמקילים, ובמקום מצוה אין צריך להחמיר כשיטת המחמירים, והליכה לכותל להתפלל חשיב צורך מצוה (א.ל.). מאידך שאלו את הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ביחס לבית חולים שיש מצלמה במסדרונות, האם מותר ללכת שם לצורך תפילה וקריאת התורה, או עדיף להשאר בחדר כל השבת עם החולה ולהתפלל שם ביחידות ולהפסיד קריאת התורה. והשיב הגר"ח במילה אחת - 'יזהר' (קובץ 'אליבא דהלכתא').

פרק ט'

הפולמוס בדעת הגרי"ש אלישיב

5. המחמירים:

הנה הג"ר אלחנן ברלין שליט"א, חתן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, היה הראשון שעורר את השאלה האם מותר ללכת לכותל בשבת. ושמעתי מפיו שדעת הגרי"ש שכל זמן שלא יופעל 'מצב שבת' יש איסור ללכת לכותל בשבת. ואם יש 'מצב שבת' מותר ללכת, אולם עדיין זה בגדר 'היתר', והיתר זה אינו ל'בני תורה'. כך גם מספר הג"ר אברהם ישעיהו דדש שליט"א, עם תחילת הפולמוס לפני

למעלה מ-10 שנה, שלח מורי חמי, ראש הישיבה הג"ר שלום כהן שליט"א, לברר את דעת הגרי"ש אלישיב, וכיון שהבין שלמרות שהוא מתיר ללכת לכותל כאשר מופעל 'מצב שבת', עדיין יש מקום להחמיר, לכן מאז הוא מחמיר על עצמו לא ללכת לכותל בשבת.

עוד שמעתי מהג"ר אלחנן ברלין שליט"א, שכיום יתכן שאין כלל 'מצב שבת' שניתן לסמוך עליו, וכל בקשותיו להביא 'טכנאי מומחה' לבדוק את התוכנה של המשטרה לא נענו על ידי הגורמים הרלוונטיים, לכן יש בעיה ללכת לכותל בשבת (ד.ו.). כך גם פורסם בעיתון 'תד נאמן' (בתאריך יום שלישי י"ז טבת תשע"א) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שיש איסור ללכת ל'כותל המערבי' בשבתות ובחגים עקב שאין 'מצב שבת' במצלמות של העיר העתיקה, האיסור בתוקפו כל זמן שלא יסתדר העניין.

וכן הורה בנו הג"ר בנימין אלישיב שליט"א (השנה, שבועות תשע"ו), שאין ללכת ל'כותל המערבי' בחג (ל.ה.). אחד מתושבי העיר העתיקה שח להגרי"ש אלישיב את העובדה, שאינו יכול לצאת בשבת מביתו בשל המצלמות. השיבו הגרי"ש בבדיחותא: אתה צריך לשבת בבית כל היום וללמוד (משנת אי"ש). וכן שח הג"ר זליג קוסובסקי שליט"א מבאי בית הגרי"ש, שעד סוף ימיו לא חזר בו הגרי"ש, מהאיסור ללכת לכותל בשבת (מ.ש.).

כך גם שמעתי לאחרונה (בתאריך כ"ג סיון תשע"ו) מהג"ר דוד אריה מורגנשטרן שליט"א, על השאלה האם מותר ללכת לכותל בשבת, ענה שאסור באופן חד משמעי! כל מי שהולך לכותל זה פסיק רישא דניחא ליה שחפץ שהמשטרה תעקוב אחר כל מה שקורה באיזורים הרגישים והנפיצים (כמו באיזור - שער שכם, שער יפו, השוק - 'בטראק', וכדומה), ומסתבר מאוד שבלי המצלמות הוא לא היה הולך שם, כי אף אדם לא מעוניין לקבל חלילה סכין בגב. אבל בגאולה או בתוואי הרכבת הקלה, שם אינו מעוניין בכך, ואם המשטרה היתה שואלת אותו האם לכבות היה מסכים ונמצא שהוי פסיק רישא דלא ניחא ליה כי הרי גם בלי המצלמות היה הולך. והתבטא על כך הרב מורגנשטרן, ההליכה בשבת ל'כותל המערבי' היא בעיה שאין לה פתרון.

בעבר היה התחייבות של המשטרה שבשבת לא יתקיימו התמונות על המסכים, ואף התקינו לצורך כך נורה מיוחדת 'בכותל המערבי' המורה שכעת מצלמות האבטחה הם ב'מצב שבת', אולם קובע הרב מורגנשטרן; בפועל ההוראה אינה מיושמת בשטח, והתמונות כן עולות על גבי המסכים למשך זמן רב וחשיב 'כתב המתקיים', וכן מאגר המידע נשמר בזכרון המחשבים. ולצער הרב הוא נוכח לראות, שמפקדי המשטרה אינם מתואמים עם הרבנים, והם מנסים 'לסובב אותם'. כאשר שאלו את הגרי"ש הרי יש סיכום עם המשטרה שהמסכים יעבדו במתכונת שבת, ויש פקודה שמשעת הדלקת נרות המסכים יעבדו במתכונת שבת. האם אפשר לסמוך עליהם שהם אכן יבצעו את הסיכום? השיב הגרי"ש, אי אפשר לסמוך עליהם! ממה הם מפחדים, מחיוב חטאת? חשוב לציין, שהגרי"ש התבטא שהוא לא יודע את המציאות, ונאמן עליו הגרד"א מורגנשטרן בבירור המציאות (משנת אי"ש).

ודן הרב מורגנשטרן, שיתכן שבחג שבועות בשעות של הנץ שיש עומס ניכר של אלפי איש בכל מבואות ה'כותל המערבי' אז לא ניחא ליה, שבמצב כזה אינו מפחד מהערבים. גם מכיון שיש הרבה אנשים לא קולט להדיא את האדם הזה, בפרט כשלא ניכר כלל בין ההולכים שכולם באותו צורה, וכן שבלאו הכי הפעולות החשמליות במצלמה נפעלות מכח ההולכים, ואין הליכתו מוסיפה בזה כלום (מ.פ.).

בקיץ תשע"ו הופיע ספר חדש מפסקי הגרי"ש אלישיב זצ"ל ('הליכות האיש' להרב משה ישראלזון עמוד קסו), שם מסופר; כאשר שאלו את הגרי"ש האם אחרי שעשו 'מצב שבת' הוא מוכן ללכת לכותל בשבת? השיב הגרי"ש, אני לא הייתי מסכים ללכת! חזר השואל ושאל, האם זה רק בגלל שהרב אין לו כח עקב גילו המבוגר? הגיב הגרי"ש; גם אם הייתי צעיר שכוחו במותניו לא הייתי הולך. והוסיף הגרי"ש ואמר, המעלה לא ללכת לכותל בשבת גם אחרי ה'מצב שבת', גוברת על העניין לבקר בחג השבועות ב'כותל המערבי' (ד.ג.). ויש לדייק שגם המתירים 'מצב שבת' בשם הגרי"ש, לא אומרים שזה לכתחילה גמור, אלא רק לסלק את עיקר האיסור אולם עדיין יש מקום למדקדק להחמיר בדבר.

6. המקילים:

מאידך לדעת הג"ר יוסף יקותיאל אפרתי שליט"א (כפי שמופיע בתשובת הגרי"י אפרתי בשם הגרי"ש זצ"ל, המובא בספר 'שערי ציון', ופורסם בעיתון 'יתד נאמן' ביום א' ו' אייר תשס"ה על דעת הגרי"ש, שגם עבר על התשובה. ועיין עוד מש"כ בזה הגרי"י אפרתי בספרו 'ישא יוסף' חלק א' סימן ע"ח וחלק ד' סימן פ"ב) גם לפי דעת הגרי"ש מותר ללכת ל'כותל המערבי' בשבת, מכיון שמתקיימים כל הדרישות שהעמיד הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהמצלמות בתוכנת מבט 2000 (מערכת הצילום בעיר העתיקה), מופעלות על ידי תוכנה מיוחדת לשבת המגבילה את זמן הצילום באופן שגם אם ישאר האדם על עומדו, לא תופיע תמונתו על המסך לאורך זמן, של יותר מ-10 דקות, וחדש הגרי"ש שפחות מעשר דקות ודאי אינו נחשב כתב המתקיים, וכיון שהכתיבה על המסך אינה של קיימא וגם אינו מכיון, ובצירוף היתרים נוספים יש להתיר ללכת ל'כותל המערבי' בשבת. דהרי לדעת כמה פוסקים אין כאן כתיבה אלא רק גלי זרם חשמלי שגורמים להיווצרות תמונה. ומצד האגירה בזכרון המחשב, סבר הגרי"ש שאין לאסור.

וכן סיפר המקובל משיבת שער השמים הג"ר אביש ציינורט שליט"א שעלה להגרי"ש ג' פעמים, ושאלו אני הולך לכותל כל יום, האם עלי להפסיק ללכת לכותל בשבת מכח הוראת הרב שאסור? השיב לו הגרי"ש - לא אמרתי שאסור ללכת לכותל בשבת! (א.ד.). כך גם מספר נינו שהגרי"ש התיר לו ללכת לכותל בשבת.

וכן מספר הג"ר אהרן דויד שליט"א שבתקופה שסודר הענין, שמע מהגרי"ש בשיעורו שמותר ללכת לכותל בשבת כיון שהיו כתב שאינו מתקיים ואינו דרך כתיבה. וכן בקובץ בית הלל (חלק כד-כה, כסלו תשס"ו עמוד מ') כתוב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמותר ללכת לכותל מכיון שסודר לאחרונה שבמצלמות העיר העתיקה בירושלים, לא תתקיים הכתיבה מצד עצמה, ובצירוף מה שיתכן לומר שהיו פסיק רישא דלא ניחא ליה, שהרי אין לו צורך ורצון שיצלמו אותו, ועוד דהיו כתיבה שלא כדרך ואין כאן מעשה מלאכה דאוריתא.

ואמר הג"ר משה ידלר שליט"א בשיעורו, שלדעת הגרי"ש יש להקפיד כשהולכים בדרך לכותל, לוודא שמופעל 'מצב שבת' ואם רואים ש'נורות הבקרה' המותקנות בכותל פועלות, אז אין חשש.

ושמעתי מהג"ר פרץ דיסין שליט"א, שבשיעור במסכת שבת על כותב ברגליו שפטור אבל אסור, אמר הגרי"ש אלישיב שלכאורה יש להתיר ללכת במצלמות במקום דלא ניחא ליה משום דהיו כותב ברגלו, ומכיון שיש צירופים נוספים להקל. אולם מאידך יתכן לומר שברגלו זה שלא כדרך, מה שאין כן במצלמות מסתבר שזה נחשב כדרך, וממילא זה שאלה של דאוריתא, וקשה להקל בזה. אולם כאשר המסך מכובה סבר שמותר. והוסיף, שהגרי"ש הסתפק בדבר ונטה לאיסור משום מלאכת כותב, אולם לא הכריע בפירוש לאיסור, דלא מצינו דכוותה במשכן ואין זה מלאכה גמורה, ולכן לא כתב מכתב או תשובה מפורשת לאיסור. ויש מקום להקל בשעת הדחק בצירוף עוד היתרים [כגון: לצורך השתתפות בשמחה משפחתית, הפסד או מניעת רווח ממון, בין השמשות, כשיש עוד אנשים שהולכים].

אכן מתוך הדברים עולה שגם מצב שבת, אינו היתר גמור לכתחילה למהדרין מן המהדרין, אלא שניתן לסמוך על כך מעיקר הדין בצירוף המציאות המורכבת הזו שהמשרה בהכרח תקבע שם מצלמות. ולכן כלפי המצלמות המותקנות מעל ישיבת 'אש התורה' המצלמות ומשדרות ללא הרף

לכל קצוות תבל 24 שעות ביממה שידור חי מרחבת ה'כותל המערבי', לא התיר הגרי"ש להפעילם בשבת על בסיס היתר זה, כי רק בצירוף שעת הדחק שאין ברירה אחרת מצד המשטרה התיר בתנאים אלו. ואכן מכח הוראה זו, משנים בכל ערב שבת וחג את זוית הצילום כלפי מעלה, והם לא מצלמות את רחבת ה'כותל המערבי'.

7. המכריעים:

דעה מכרעת שמעתי מהג"ר צבי ובר שליט"א, שיש מתירים, ויש אוסרים, וכל אחד ינהג כמנהג רבותיו. וגם לחוששים לדעת הגרי"ש אלישיב שחשיב נוחא ליה ואסור, יכולים לסמוך על דברי תלמידי הג"ר אליהו זילברמן שליט"א שמינו 'אחראים' לבדוק ולעקוב כל שבוע שאכן מופעל 'מצב שבת' כהוראת הגרי"ש, ולדבריהם המצלמות פועלות כל שבת וחג לפי ההוראות, כשורת הדין. ועוד שמציאות מורכבת זו יתכן להגדיר אותה כשעת הדחק, ולהתיר מכח זה לסמוך על שיטות הפוסקים המקילים, שהרי יש מאות משפחות חרדיות בעיר העתיקה, ואם נאסור את ההליכה במצלמות אלו בשבת, לא יהיה אפשרות לגור 'ברובע היהודי' בעיר העתיקה, עד כאן דבריו.

מציאות: על עצם שאלה מציאותית זו, האם אכן מופעל 'מצב שבת' במערכות הצילום, יש להדגיש מה ששמעתי מהג"ר צבי ובר שליט"א ומהגרב"צ קוק שליט"א: שאין ויכוח 'בהוראה ההלכתית' הברורה של הגרי"ש שאם אין 'מצב שבת' אסור ללכת, ואם יש 'מצב שבת' כפי דעתו מותר. אלא יש כאן 'ויכוח עובדתי' האם ניתן לסמוך על המשטרה שה'מצב שבת' מופעל כדין. וכבר אמר הגרי"ש (פ.ד.) שהוא מדבר על ההלכה אבל את המציאות הוא לא יודע.

ובזה - לדעת הרב מורגנשטרן שליט"א וסיעתו, אין לדין אלא מה שענינו רואות ואי אפשר לסמוך על המשטרה שידאגו להפעיל את המערכת כדין כל זמן שלא יתברר בבירור גמור, ואדרבה כמה שניסה לברר מול סגל הפיקוד של המשטרה, נוכח לראות שאין להם שום ענין לדאוג לשמירת ההלכה כדין, ואף מצא בדבריהם חוסר תיאום, ועוד מכיון שהיו תקופות שלא הופעל 'מצב שבת', מי יערב לנו שכעת כן מופעל כדין. מאידך לדעת הגרי"א אפרתי שליט"א וסיעתו, מכיון שיש משגיח שבדק את העניין מידי שבת ניתן לסמוך שאכן 'מצב שבת' מופעל כדין [ועיין מה שכתוב בזה ב'שיעורי ברכות'].

סברא נפלאה שמעתי מהג"ר חיים אהרן בלייער שליט"א, שגם אם באמת המשטרה בשבת אחת לא תפעיל את ה'מצב שבת', מכל מקום כלפי הציבור ההולכים לכותל שאינם יודעים מתי לא הופעל 'מצב שבת' יותר קל ההליכה לכותל, שכבר אינו בכלל האיסור של 'פסיק רישא', לדעת הפוסקים שהתירו 'ספק פסיק רישא'.

על עצם הפולמוס בדעת הגרי"ש, יש לציין מה שמצינו בגמ' (נדרים דף כה: שבועות דף כו. שבועות דף לא.) כגון רב כהנא ורב אסי הדין אמר שבועתא דהכי אמר רב, והדין אמר שבועתא דהכי אמר רב, ונחשב נדרי אונסים דלבו אנסו, דכל חד וחד אדעתיה דנפשיה שפיר קמשתבע (ז.ח.).

פרק י'

השתלשלות הדברים

8. תוכנה מיוחדת

לפני כ- 12 שנה, עם פירסום ההוראה המחמירה של הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כתבו במשטרה תוכנה מיוחדת בפיקוח ניצב (בדימוס) אריק יקואל (הנדסאי תוכנה מומחה, שומר תורה ומצוות), שהגיע בעצמו אל הגרי"ש אלישיב זצ"ל לשמוע מפיו הוראות ברורות ומפורשות, מה צריך לעשות כדי שזה יהא כשר ללא שום פקפוק. עיקר ההוראה היתה; שלא יהא מצב, שתמונת אדם העומד מול מצלמה תופיע על גבי המסך זמן ממושך, בפועל התוכנה מחליפה מסכים כל 30/45 שניות! הגורמים הרלוונטיים מבהירים - כל הוראות הגרי"ש בוצעו בפועל, ועד היום לא שינו את התוכנה, כך שאין שום סיבה לאסור.

לאחר סידור התוכנה (כ' באדר ב' תשס"ה) כתב הגר"י אפרתי שליט"א על דעת הגר"ש אלישיב, אחרי שהותקנה תוכנה מתאימה בפרויקט "מבט 2000", ובתנאי שיהיו מסודרים נוהלי פיקוח והשגחה מתאימים, הרי לדעת הגר"ש אלישיב ניתן ללכת לכותל המערבי בשבת ויום טוב, וכן פורסם בעיתון "יתד נאמן" ביום א' ו' אייר תשס"ה.

מוסיף הגר"י אפרתי - שהגר"ש דן האם לכתוב במכתב לשון "יש מקום להתיר לילך לכותל", אבל למסקנת הדברים הורה לכתוב שבאם הדבר מסודר כדבעי ניתן לילך לכותל בשבתות וימים טובים, הואיל ובכהאי גוונא הוי פסיק רישא במלאכה שלא כדרך במילי דרבנן - של כתב שאינו מתקיים (קובץ 'עיון הפרשה' גליון קלו עמוד קנד מדור פקודיך אתבונן).

9. משגיח קבוע

לפני 6 שנים, בעקבות המהומה שנוצרה אז בעניין ההליכה ל'כותל המערבי' בשבת, נכנס הרב יצחק פינדרוס הי"ו, לשאול את הגר"ש אלישיב זצ"ל האם למעשה מותר ללכת בשבת ל'כותל המערבי' ובכל המקומות הרגישים באיזור, השיב לו הגר"ש; אם מופעל 'מצב שבת' מותר, ואם לא מופעל 'מצב שבת' אסור. והוסיף הגר"ש; בקשר לשאלה המציאותית, לא ידוע האם אכן המשטרה מקיימת את התחייבותה להפעיל את ה'מצב שבת' כדין. פינדרוס חזר ושאל את הרב, אם יהיה משגיח מיוחד על כך זה יהא בסדר, ענה לו הגר"ש כן!; נאה דורש ונאה מקיים - תכף ומיד מונה משגיח מיוחד מטעם קהילת זילברמן. בתשומת לב בחרו באברך תושב הרובע היהודי 'יקה' שיעמוד על המשמר באופן עקבי ומסודר, ללא טיוחים וללא עיגול פינות.

בשיחה ארוכה של כותב השורות עם 'המשגיח' הוא מעיד; מאז המינוי שלי לתפקיד אחראי זה, לא עבר שבת או חג שנוצרו בעיות, תמיד ה'מצב שבת' הופעל כדין עוד לפני כניסת השבת והחג. במיוחד לאור העובדה שיש 'נוהל מסודר' ואין שום סיבה שלא יבצעו את הפעלת התוכנה, ויש גם 'נורת ביקורת' לכלל הציבור ברחבת ה'כותל המערבי' בו הם יכולים לראות במו עיניהם האם אכן הופעל 'מצב שבת'.

וכך השיב לי רב הכותל המערבי הג"ר שמואל רבינוביץ שליט"א, בזה הלשון: מונה לשם כך משגיח מטעם קהילת 'זילברמן' שבדק זאת, וברוך ד' עד עתה ללא תקלות. כפי שצוין - 'מצב שבת' הוא לחומרא, לדעת רוב הפוסקים אין צורך גם בזה.

10. תגובת הרב אפרתי

ביצוע ההסכם: הגר"י אפרתי שליט"א הגיב לאחרונה על פולמוס זה, במאמר מיוחד שפורסם בחודש אב תשע"ו, בקובץ 'עיון הפרשה' (גליון קלו עמוד קנד מדור פקודיך אתבונן), ויובא בזאת תמצית דבריו: אין חולק בדעת הגר"ש, שבמידה ויופעל 'מצב שבת' מותר מעיקר הדין ללכת בשבת ויום טוב ל'כותל המערבי'. אלא הנידון הוא האם ניתן להסתמך שמשטרת ישראל מבצעת את ההסדר שסוכם בשעתו, ודעת כמה תלמידי חכמים חשובים שליט"א כי אין ניתן להסתמך על המשטרה מן הטעם הפשוט - שהלא חשודים הם על שבת, ואין יוקר השבת בעיניהם, ואם כן היאך ניתן לסמוך כי הם מבצעים את אשר סוכם עם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל. [א.ה. כלומר; הגר"י אפרתי מסכים עמהם, דאם יש ספק אם מופעלת 'מצב שבת' אין להתיר, ואין לסמוך על ספק פסיק רישא, וזה דלא כדעת הרב בלייער שהובאה לעיל].

ודברים אלו פשוטים ואינם צריכים חיזוק. דאין לסמוך על מי שאינו שומר שבת, ומי יתקע לידינו שאכן המצלמות מופעלות בהתאם להסדר שהוסכם בזמנו בהתאם להוראותיו של מרן הגרי"ש, וכבר אז תבע מרן הגרי"ש שיהיה פיקוח אודות ביצוע ההסדר, אולם מספר שנים אחרי שסוכם על הסדר מצלמות שבת – התברר כי חלה התרופפות בשמירת הנהלים, ולכן פורסם

ברבים על דעת מרן זצוק"ל בחיי חיותו (תשס"ט, ע"א) שלדעתו אין היתר לילך לכותל. או אז, קיבלו עליהם כמה תלמידי חכמים הדרים בעיר העתיקה (מלומדי ישיבת אדרת אליהו והקהילה שם) לבחון מידי שבת האם 'מצב שבת' מופעל כראוי. והמציאות העכשווית היא בפיקוח קהילת 'אדרת אליהו'.

סיכום: כעת מסכם הגרי"י אפרתי את דעת הגרי"ש - מותר ללכת במקום שיש שם מצלמות פועלות ואין בהם מסך פעיל, כאשר אין לו נחותא, ואין צריך לחוש לשינוי זרם. במקום שהמסך פעיל יש כאן כתיבה שלא כדרך דאסורה מדרבנן, ואי הוה פסיק רישא דלא נחא ליה הרי הוה במילי דרבנן ואלבא דהערוך שרי, ויש מקום להתיר אף אליבא דהתוספות שהרי זה פסיק רישא דלא נחא ליה במילי דרבנן, ועוד דאפשר דאינו חשיב מלאכה כלל. ואם זה נחא ליה וכגון בהליכה לכותל דמעונין שיצולם עקב המצב הבטחוני, אין ללכת שם – אלא אם כן שהמחשב יתוכנת באופן שהתמונות המצולמות לא יתקיימו על המסך יותר מכמה דקות. עד כאן הציטוט של דברי הרב אפרתי.

והוסיף הג"ר מ.ו. שליט"א ששמע מפי הגרי"י אפרתי שליט"א, שהגרי"ש סבר להתיר משום שיש כאן תרי דרבנן א. שכתובה הנוצרת מכח הליכה הוא בגדר כתיבה שלא כדרך, ודינו ככותב בשינוי שאסור רק מדרבנן. ב. כותב דאוריתא הוא רק כשיש כתיבה המתקיימת, ולכן צריך להפעיל את המצב שבת ואז כאשר המסכים מתחלפים חשיב כתיבה שאינה מתקיימת. אולם לא הסכים להתיר משום ספק פסיק רישא, למרות שיש כ - 400 מצלמות ורק כ - 60 מסכים (א.ל.).

פרק י"א

סוף דבר!

11. פיקוח והשגחה

פגישה: אחרי שפורסם כל מה שנכתב כאן, התקיימה פגישה מכרעת על נושא חשוב זה, בתאריך ג' אב תשע"ו 7/8/16, מטרת הפגישה לברר את המציאות, האם אכן מופעל 'מצב שבת' כדיון, ולרענן את נוהלי הפיקוח לוודא שאכן הפקודה להפעלת

מתייחס לעצם הצילום, האם יש בו חשש מלאכה בשבת או לא, אולם עדיין יש לברר לפי התקדמות הטכנולוגיה על דגמי המצלמות החדשים שמתקדמים ומשתדרגים כל הזמן בחיישנים ושכלולים שונים, ויתכן שיש בהם בעיה גם לפי דעת המקילים במצלמות הרגילות.

כפי ששמעתי מבעל חנות צ'יינג' (י.ט.), מצוי כיום בשוק מצלמות מתקדמות המצוידות ב'חיישן זיהוי תנועה', המפעיל את מערכת הזיכרון ואגירת הנתונים במחשב, וכאשר אין תנועה התמונות לא נכנסות לזיכרון של המחשב, במקרה כזה עצם המעבר מפעיל חיישן שתפקידו להרגיש שיש תנועה בשטח, ורק אז הוא אוגר את התמונות במחשב. כלומר הנכנס לאיזור המצלמה, מוסיף פעולה שלא היתה, ויש לברר אצל המומחים האם לצורך כך מופעל מעגל חשמלי. כדי למנוע בעיות אלו, התקינו בהרבה חנויות מערכות צילום ב'מצב שבת', המצלמים ואוגרים את התמונות באופן רצוף ללא קשר לתנועות האדם, (המשתמש קובע מתי יתבצע מחיקת התמונות, אחת לתקופה - כגון כעבור 14 יום, וקיים גם אפשרות שלא ימחק כלל). אכן יש ממורי הוראה שליט"א שמצדדים להתיר גם במצלמות אלו כיון שאין זה מלאכת מחשבת ופסיק רישא דלא ניחא ליה ודבר שאין מתכוין.

הבעיה כפולה ומכופלת בדגמי מצלמות מתקדמות יותר; שכאשר החיישן מזהה אדם עובר, המצלמה 'מתלבשת' ועוקבת אחריו עד שהאדם יוצא מטווח המצלמה, לעיתים במצבים אלו המצלמה נעה למגוון כיוונים כדי לעקוב אחר האדם, ואף נפתח 'זום', כדי לזהות את האדם ופעולותיו (כאשר מדובר ב'זום דיגיטלי' יש לדון האם זה חשיב מלאכה).

ביותר יש לברר, ביחס לעיר העתיקה בירושלים אשר 'לפי פרסומים זרים' (לקמן יובא 'תגובה רשמית מהמשטרה' שזה לא נכון ולא קיים במערכת מבט 2000 שום שינוי אוטומטי, ורק התצפיתן משנה את זווית הצילום) השיקו לאחרונה 'תוכנה מיוחדת', המזהה את האדם (באמצעות העין, תווי פנים, ועוד) ותכף נוצר במחשב הצלבת מידע, מתי לאחרונה אדם זה ביקר באיזור (ר.ב.ק.). לפעמים המצלמה משנה את זווית הצילום ועוקבת אחר הצועד, כפי שאפשר לראות בחוש ב'חצר גליציא' בסמיכות לישיבת 'אדרת אליהו - זילברמן' שלפתע המצלמות מחליפות כיוון, בפרט כאשר יש מהומות באזור.

בנוסף, יש סוג מצלמות שכאשר אדם עובר נדלק נורה אינפרא אדום, ולכאורה יש בזה חשש איסור מבעיר, [בנורות 'לד' (LED) יש עוד צירוף להקל כי אינו אש ממש]. וזה מצוי גם בשערים חשמליים המצויים בכניסות ובחניות, של בתי מלון, בתי חולים, ועוד, שגם כאשר פותחים את השער מערב שבת עם הוראה ממוחשבת שלא יסגר במהלך כל השבת, עדיין בכל פעם שעוברים נדלקת נורה אדומה (מ.ש.). ויש לברר מה הדין בכל זה.

14. היבט הלכתי - פסיק רישא ואין מתכוין

תחילה יש להקדים, מה שמוכרח מדברי הגרי"ש אלישיב (הערות פסחים דף כה:) ומדברי השבט הלוי, שכל הדיון ההלכתי צריך להיות אם נחשב מתכוין או לא מתכוין, אם ניחא ליה או לא, מתעסק או לא מתעסק, מעשה ידיה או לא מעשה ידיה. אבל זה ברור שכל הפעולות שנעשות על ידי האדם (למרות שזו לא פעולה פיזית בידיים אלא באופן אחר) אינן נחשבות גרמא, אלא או דמתייחס אליו והוי מעשה ידיה, או שהתוצאה לא מתייחסת אליו כלל ואינו לא מעשה ולא גרמא.

מעשה ידי האדם או חיציו, או כוחו - גם אם התוצאה מתרחשת כעבור זמן, אין זו גרמא, כיון שמיד מתחילה שרשרת פעולות שמתגלגלת עד לתוצאה. כמו שידוע בשם החזון איש שחרישה בטרקטור, נחשבת מעשה אדם, שכן לחיצת הדוושה מפעילה שרשרת פעולות המביאה בסוף את תוצאת החרישה.

העמדה ההלכתית של 'מכון צומת' היא, שמצד ההלכה לא מעניין אותנו איך החיישן פועל באופן טכני, וכל סוגי החיישנים מוגדרים כמעשה אדם (י.ר.). וכן דעת הגרמ"מ שפרן שליט"א (הובא בקונטרס נזקי החיישנים ירושלים תשס"ו) כל החיישנים המופעלים על ידי מניעת המעכ, מסיר, מונע, הן על ידי סגירת מעגל, הן על ידי חום שלו לבד, הן בצירוף חום אחר, כל שאנו רואים מעשה

מידית הרי זה מעשה שלו. וכל שהיה חייב אילו היה מפעיל הדבר בידים חייב גם בהפעילו על ידי החיישן.

אולם לדעת המכון הטכנולוגי להלכה בראשות הרב הלפרין שליט"א, יש להבדיל בין סוגי החיישנים, ישנם סוגים שבהם האדם הוא חלק מהפעולה, אולם יש חיישנים בהם האדם רק קוטע קרן אור וממילא נוצר המלאכה ואז זה בגדר גרמא.

בעיקר הנדון, לכאורה יש מקום להתיר משום שאין זה 'פסיק רישא' שהמצלמה 'תתלבש' עליו, בפרט כאשר ישנם הרבה אנשים באיזור. אולם השיב לי על כך הג"ר מ.ו. שליט"א (ב' דר"ח אלול תשע"ו) שבאמת ההגדרה המדויקת למקרה כזה הוא - פסיק רישא לשעבר, או ספק פסיק רישא, שכידוע יש בזה מחלוקת הפוסקים האם הוא מותר. ועל עצם הטענה השיב; כבר הורה זקן שאין לחשוש למצלמה אלא 'כשניחא ליה', [ולכן חשש בהליכה לכותל, ולא לשאר מצלמות]. ובכך נופלים כל החששות הנ"ל, ודו"ק. עכ"ד.

יש שהקשו על תשובה זו, בשלמא כלפי מצלמות אבטחה של חנויות צ'ינג' ניתן לומר שלא ניחא ליה, אבל באיזור העיר העתיקה אדרבה כן ניחא ליה, שחפץ שהמערכת תשודרג באופן היותר מועיל על פי דעת המומחים, ומעוניין בכל מה שעושים למען בטיחות הצועדים בדרכים המובילות לכותל, ומאן יימר שניחא ליה רק בעצם המצלמה ולא בתוכנות העדכניות.

אכן יש לבאר סברא זו, דרך כלפי עצם המצלמות יש אומדנא דמוכח דניחא ליה כי הוכח פעילותם כאמצעי אבטחה המונע ומרתיע את המחבלים, אבל כלפי שכלולים שונים שלא הוכח יעילותם לא ניחא ליה, שהרי זה אוסר עליו את ההליכה בשבת, ואילו היו שואלים אותו היה מבקש שיכבו את זה בשבת.

ושמעתי מהג"ר אלתר עקיבא משה שינברגר שליט"א, שברוב המצלמות אין בהם בעיה כיון שמצלם בכל מקרה את המקום הזה מה בכך שהוא מצלם אותו, והבעיה מתחילה רק באותם דגמים המופעלות על ידי חיישן זיהוי תנועה, כאשר מכח חיישן זה מופעל מעגל חשמלי, יש שמפעיל את עצם המצלמה, ויש שמפעיל את מערכת אגירת הנתונים במחשב. וכאשר הולך ל'כותל המערבי' אם לא מופעל מכח הליכתו מעגל חשמלי אין שום חשש ללכת ואף אם נאמר שמתוך כל המצלמות ודאי שיש אחד מהם בעייתי עדיין יש מקום להתיר לפי מה שדנו הפוסקים בדין מתעסק, האם דנים כל צעד לגופו וכלפי כל צעד נוכל לתלות שכעת זה בסדר, או דלמא הדיון מתייחס לכלל ההליכה כאחד, וזה הרי ברור שמתוך הכל ביחד יש גם מצלמות שיש בהם איסור. וצ"ע.

העירו; שאם נכונים דבריו שדנים כל מצלמה לגופה, שוב אין צריך לתוכנה והתקן מיוחד של 'מצב שבת', דכאשר נדון כל מצלמה לגופה אין בה ודאות שהיא מעבירה כעת את הנתונים למסך, שהרי ישנם כ - 400 מצלמות ורק כ - 60 מסכים (מ.ו.). אכן התירוץ על זה כפי שמעידים מקורבי הגרי"ש בשמו שסבר שצריך שיהא 50% שכעת אינו מצולם, ובמסכים אלו קרוב לודאי שכעת הוא מופיע על המסך.

15. היבט טכני - אין בעיה

שאלה זו הופנתה באמצעות הג"ר שמואל רבינוביץ שליט"א, אל ניצב (בדימוס) אריק יקואל, שהשיב על כך (בתאריך 31/8/16) לאחר בירורים מול העוזר של מפקד המחוז, וראש מינהל הטכנולוגיות של המשטרה, ועוד, ככל הנראה אין בעיה, וזה מהסיבות המפורטות להלן;

1. אכן קיימות בשוק אביזרי הצילום, מצלמות עם חיישני תנועה המפעילות את המצלמה כשמהות תנועה. אולם זה מיועד בעיקר למצלמות אבטחה, כאשר לא רוצים למלא את הדיסק בשעות צילום "מתות" אלא רק כשמישהו נמצא בצילום. למיטב ידיעתי (ואוודא זאת שוב) זה לא רלוונטי למשטרה שמצלמת ואוגרת כל הזמן, למקרה שיהיה צורך לחזור ולבדוק כל פרט בדיעבד.

2. גם קיימות מצלמות שעוקבות אחר התנועה, לדוגמה התוכנה VMD-VIDEO MOTION DETECTO, ועוד שמות וטכנולוגיות כגון video analysis וכדומה, באמצעות ניתוח ממוחשב של השינוי בפיקסלים. גם זה לא קיים במבט 2000. מה שאנשים רואים שהמצלמות זזות או עוקבות אחרי

ישראל
דוד
מפד
02-6226200
02-5898922
ד' בתשרי, תשע"ז
9 אוקטובר 2016
סימוכין: 106755916

לכבוד:
הרב שמואל רבינוביץ
רב הכותל והמקומות הקדושים
באמצעות פקס: 02-6273114

הנדון: מענת לפנייתך בעניין זיהוי תנועת מצלמות מבט 2000
בסימוכין ל: פנייתך מתאריך 12.9.16

1. פנייתך התקבלה בלשכתי והועברה לבדיקה מול הגורמים הרלוונטיים.
2. להלן התייחסותי:
3. מצלמות מבט 2000 אינן בעלות חיישני תנועה, המצלמות מקליטות באופן רציף 24/7 ללא תלות בתנועת חולכי רגל בצירי העיר העתיקה.
4. בצירי העיר העתיקה לא קיימות מצלמות אשר מתגייסות למקדויות באופן אוטומטי על אובייקט שזוחה על דם, כל תנועת המצלמות מתבצע באופן ידני ויוזם על ידי התצפיתנים.
5. בצירי העיר העתיקה לא קיימות מערכות לזיהוי פנים באמצעות עיבוד תמונה.
6. בצירי העיר העתיקה לא קיימים פנסי i.r. שדלקים בעת זיהוי תנועה.

רפ"ק
קובי צנחן
ק: טכנולוגיות מרחב דוד

אנשים, מתבצע על ידי המוקד בצורה ידנית לפי שיקול דעתם (באמצעות שליטה מרחוק), ולא זז כלום באופן אוטומטי.

3. לגבי זיהוי פנים והצלבת מידע עם בסיס נתונים בזמן אמת; זה הרבה יותר מורכב, וזהו חלומם של אנשי ביטחון ומודיעין בכל העולם. הנושא מתפתח מאד, אבל למיטב ידיעתי לא ראיתי ולא שמעתי על מערכת מבצעית בעולם שיודעת לזהות פנים בתוך קהל, ולהשוות אותם בזמן אמת למאגר פרצופים (עקב בעיות, שינויים בין אור-צל, יום-לילה, זוויות משתנות, פריטים משתנים כמו משקפי שמש וכו') כרגע זה יותר בבחינת משאלת לב, ובמבט 2000 כרגע זה יותר בבחינת מדע בדיוני.

אחר כל זה, השיב לי הג"ר שמואל רבינוביץ שליט"א בזה הלשון: לאחר בירור, זה לא קיים במצלמות בכותל המערבי. וכפי המבואר במכתב רשמי מהמשטרה שהתקבל בתאריך ז' תשרי תשע"ז - מצו"ב.

בתגובתו של הגרי"י אפרתי (הנ"ל) הוא כותב כך: לפי המידע שבידינו, המצלמות בדרך לכותל למעט המצלמות סמוך לכניסה להר הבית, אינן מצלמות שמתחילות לעבוד כאשר נכנס אדם לשטח אותו מכסה המצלמה.

יצוין שיש כיום מהנדסי תוכנות המתכננים להנפיק תוכנה לזיהוי אירועי אלימות, התוכנה תדע להבדיל בין התנהגות נורמטיבית לפעילות טרור, על ידי שילוב של אלמנטים שונים.

פרק י"ג

צדדים נוספים בעצם הנדון

16. דעת הג"ר שמחה בונים לייזרזון

רחוק ממלאכה: והנה שמעתי בזה מהג"ר שמחה בונים לייזרזון שליט"א (בן למשפחת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, והמוציא לאור של סדרת הספרים 'שולחן שלמה') שלפי אופן פעולות המצלמות כיום, ברור שאין שום איסור על האדם הגורם לכך בשבת, משום דהוי פסיק רישא דלא נחא ליה בדרבנן בכח שני. וכבר פסק הגרש"ז אויערבאך זצ"ל להיתר (הובאו דבריו וטעמיו בשולחן שלמה הלכות שבת סימן ש"מ ס"ק י"ב, ובהערה ל"ג שם. ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סימן רמ"ז). ובנשמת אדם מהדו"ח הקדמה לסימן שכ"ח) ועוד מגדולי הפוסקים.

ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הובא במאור השבת חלק ד' סימן י"ד הערה צ"ט מה ששמע מפיו) דעצם הפעולה היא עשיה שלא כדרך, ואינו עושה פעולה בגוף הדבר, והוא רחוק ממלאכה. ורק היכא שאין צריך לילך לשם כגון ב'כותל המערבי' שהתקינו דבר זה, אמר להחמיר. וטעמו כפי

ששמע ממנו הגרמ"מ קארפ שליט"א דבדרך לכותל אף דלא ניחא ליה לישראל שיצלמו אותו, מכל מקום ניחא ליה שהמצלמות יפעלו כדי להרתיע או ללכוד את המחבלים.

אולם מוסיף הרב לייזרזון: אמנם צ"ע בדבר, דהרי אף לדעתו ה'ניחא ליה' של הישראל היא על פעולה המותרת, משום שהמצלמות פועלות ברציפות מערב שבת באופן אוטומטי, ולא נעשית בהם שום פעולה בשבת. ולגבי הנכרי, הרי מותר לו להצטלם להדיא בשבת, ואין כאן ניחא ליה דפעולת איסור. וזה בנוסף למה שסבר דאין כאן מלאכה כיון דהוי עשיה שלא בגוף הדבר ושלא כדרך כנ"ל. [דברי הג"ר שמחה בונים לייזרזון מתבארים באריכות בקונטרס מיוחד שהוציא לאור לאחרונה בענין מצלמות אבטחה בשבת, 'בשבילי השולחן שבת' חלק א' מעמוד א' עד עמוד מ].

שאלתי את הג"ר שמחה בונים לייזרזון על דבריו: ודאי שנעשית פעולה מכוחו, כאשר עולות על המסך תמונות חדשות מכח הישראל המצולם, וניחא ליה שאם חלילה יותקף, המשטרה תראה 'אותו'.

והשיבני הג"ר שמחה בונים לייזרזון: הבסיס להיתר באופן ברור נמצא בארוכה בקובץ הנ"ל. ומאחר שצדדי ההיתר מבוררים אף בלא זה כלל, ולכן לא צירפתי סברא זו לעיקר צד ההיתר, אלא ל'סניף קטן'.

ולעצם שאלתך, הנה גם אם השוטר שיושב וצופה במצלמות יראה את התקיפה מיד, ויודיע על כך במכשיר הקשר, הוא לא יוכל להציל את הנפגע, כי הכל ענין של שניות. ולגבי הפיצויים, ברוב המוחלט יש עדים (כי המחבלים לא חוששים כלל כידוע). וגם בלא זה אם יהיו לו ידים מוכיחות שפגיעתו נעשתה על ידי מחבל הוא יקבל את כל הזכויות. וזה דבר פשוט; או שימצאו אותו מוטל במקום, או שירוקן מדמם לאיש ביטחון הראשון באיזור, נמצא שאין ניחא ליה בצילום תמונתו.

17. דעת הג"ר יהושע ישעיה נויבירט

תרי דרבנן: לדעת הג"ר יהושע ישעיה נויבירט צ"ל מותר ללכת לכותל בשבת ובחג. ונימק את טעם ההיתר, דכלפי הכתב שנאגר בתוך הזכרון של המחשב אינו כתב כלל, לפי מה שמבואר ברש"י בגיטין בסוגיא של מי מילין, שכתב שאינו ניכר אף שאפשר לקוראו על ידי פעולה נוספת חיצונית אינו כתב.

ומצד הכתב שעל גבי המסכים, יש בזה לכל היותר תרי דרבנן, א. הוא דבר שאינו מתקיים, ויתכן עוד יותר שאינו נקרא כתיבה כלל (א.ה. ניתן לבאר כונתו בג' אופנים: אופן ראשון - שהמצולם עומד לצאת מטווח המצלמה. אופן שני - נצרך כח חדש בכל עת לחדש את התמונה, ואף שנראה בעין שטחית שהתמונה מתקיימת על המסך אבל באמת היא מתחדשת בכל עת. אופן שלישי - אם לא יעשו פעולה אנושית בחברת החשמל הרי במשך הזמן יופסק זרם החשמל ומסכי המחשבים יכבו). ב. הוא גרמא בעלמא כלאחר יד.

ואף שיש מקום לדון כפסיק רישא והרי הוא ניחא ליה מצד המצב הביטחוני, יש לדון דלא גרע ממה שהותר פסיק רישא לדבר מצוה [משנ"ב תרמו ח], או אפי' בכל צורך [שכא נז], וכל שכן באיסור קל וכנ"ל [עיין שכא כה]. ולגבי מצלמות אבטחה פרטיות שיש לדונם כפסיק רישא דלא ניחא ליה, בזה אין נידון כלל, דלהדיא מבואר שמותר בתרי דרבנן (ש.ק.).

18. דעת הג"ר זלמן נחמיה גולדברג

גרמא: לדעת הג"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א (בקובץ פעמי יעקב מט) יש סברא נוספת להיתר, וז"ל: יש להגדירו לזה שנכנס למקום שמצלמים אותו כגרמא, והרי זה דומה למה שנפסק בשו"ע (יו"ד סימן ז) שהקובע סכין בגלגל שהמים מסובבים אותו, ומשים צוואר הבהמה כנגדו ושחט בסיבוב הגלגל, שחיטתו פסולה, שלא נשחט מכח האדם. ומעתה, בענייננו שהמכונה מצלמת מכח החשמל, והאדם מביא את הדבר שאותו מצלמים, הרי זה נחשב לגרמא. ואף שהמכניס דבר לתוך האש ונשרף, נחשב ככוחו של האדם, יש לחלק בין אש ששורף בטבעו ולכן כל המכניס בתוכו נחשב שהמכניס שרף הדבר, לבין גלגל שאינו שוחט בטבעו אלא כח אחר של המים דוחפו לגלגל

ונחשב גרמא ולא מלאכת מחשבת. וגרמא מותר במקום דליקה, ובכל הפסד, והצורך לצלם מחמת חשש סכנה לא גרע מהפסד.

ועוד, גם אם אין כאן היתר לכתחילה, מכל מקום באיסור דרבנן יש מתירין פסיק רישא, עיין מגן אברהם (סימן שיד ס"ק ה). ועיין בשו"ת באר יצחק (או"ח סי טו) שהאריך בזה, על כל פנים פסיק רישא דלא ניחא ליה יש להתיר לכתחילה באיסור דרבנן. עכת"ד.

תגובה: על תשובתו של הג"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א, קבלתי תגובה מתלמיד חכם מופלג שליט"א וזה לשונו:

בדבריו של הג"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א, כתב לחלק בין מכניס דבר לאש השורף בטבעו, למכניס למכשיר הפועל על ידי כח אחר (ריחיים של מים) וחשמל. וצ"ע וכי המבשל על כיריים של חשמל אינו חייב משום בישול בשבת, כי החשמל מתחדש? וכי המכניס חיטים למטחנה חשמלית בשבת, אינו חייב משום טוחן?

מה שכתב בהמשך דבריו - "ונחשב גרמא ולא מלאכת מחשבת". צ"ע, אדרבה במלאכת מחשבת יש יותר לצרף כוחות אחרים, כמבואר בגמ' (ב"ק דף ס.). כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזיקין פטור. ויותר מתאים לומר "ונחשב גרמא ולא מעשה" [ואז שוב יש לדון לענין שבת מהא דזורה ורוח מסייעתו].

בעצם הראיה "משוחט על ידי סכין הקבוע בגלגל שהמים מסובבים אותו", לכאורה בכהאי גוונא ודאי חשיב מעשה ידיה, וההורג בכהאי גוונא חייב משום רוצח, והטוחן בשבת בכהאי גוונא חייב משום טוחן, ושאני שחיטה שעיקר גדרה 'בהולכה' (לאפוקי 'דרסה'). ואין הכי נמי ניתן לומר שמעשה האדם הוציא את חיותה של הבהמה, אבל לא ניתן לייחס לאדם את פעולת 'ההולכה'.

מה שכתב בהמשך דבריו - "והצורך לצלם מחמת חשש סכנה לא גרע מהפסד" תמוה דאין הנדון לענין הצורך 'לצלם', אלא בצורך 'להצטלם', ומה הצורך שלו להכנס כנגד המצלמה [אם לא משום צורך תפילה וכיבוד שריד בית מקדשנו]. עד כאן התשובה.

19. זילותא דשבתא

גם אם מותר מצד מלאכת כותב יש צד לאיסור משום זילותא דשבתא, כפי שכתב בשו"ת באר משה (חלק ז' קונטרס אלקטרי סימן כ"א) שיש להחמיר מליכנס בשבת לבית אשר קיימת מצלמה ליד הדלת, ומצלמת את כל הדופק בדלת כדי שידעו בני הבית מי הוא האיש הרוצה ליכנס לביתם, ואע"פ שאין איסור בדבר מכל מקום מפני זילותא דשבת יש להחמיר. וכן כתב בשו"ת בית אבי (חלק ג' סימן נ"ג) שאף על פי שמצד ההלכה הדבר מותר מכל מקום לבעל נפש ראוי להחמיר לגור בדירות כאלו.

אכן מאידך בשו"ת רבבות אפרים (חלק ג' סימן רמ"ז) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל להתיר זאת ואין להחמיר בזה מטעם פסיק רישא דלא ניחא ליה, כיון שכאן ניחא ליה רק לבעל הבית ולא למי שנכנס. ומשמע שהבין שאין בזה חשש של זילותא דשבתא, ומותר לכתחילה.

20. שאלה טכנית...

הערת הרב משה שוחט שליט"א: שמעתי שאלה טכנית, על דעת האוסרים ללכת היכן שמצלמים. הרי כשמצלמים אותך עומד בלי לזוז, אתה לא עושה שום פעילות במצלמה ושום כתיבה. כי כבר מצלמים בלאו הכי גם את הרקע שמאחורך. והנה וידיאו מורכב מ-16 תמונות בשנייה שיוצרות מראה כאילו יש כאן תנועה, אבל אם תפרק כל שנייה של וידיאו לגורמים תמצא 16 תמונות בודדות ללא תנועה. אם כן לכאורה בלומד'ס נמצא שאני לא מפעיל שום תנועה. [כמובן, שלא מדובר במצלמות משוכללות שמצלמות רק כשיש תנועה, שאז התנועה עצמה מפעילה את החשמל].

צילום תמידי: יש שטענו בנוסח דומה, שהמצלמה מצלמת כל הזמן ואין הבדל מצד פעולת הצילום, וגם אם לא ילך המכונה תצלם, אלא שאם הולך, המכונה מצלמת אותו, ואם לא ילך, המכונה תצלם אדם או חפץ אחר, נמצא שמה שהוא הולך אינו עושה שום פעולה, ואין כאן מלאכת

שבת כלל, לסברא זו פעולת הצילום מיוחסת לאדם שהפעיל את המצלמה, ולא מתייחס לאדם העובר תחת עין המצלמה (ה.י.). והביאו סמך לזה במשנה ברורה (סימן שב ס"ק נה) בנוגע לכביסה המונחת בדלי מלא מים, שמותר ליטול ידיים, שהרי גם אם לא יכניס מים חדשים, יכבס. ואף על פי שכעת מתכבס על ידי מים שהוא שופך, מכל מקום אין זה איסור.

כאשר טענו סברא זו לפני הגר"נ קופשיץ שליט"א, לא הסכים לקבלה, כי סוף דבר כאשר גורם לתמונה שתצטייר באופן מסוים חשיב כותב, ואדרבה כיון שהמצלמה סורקת את האיזור בכל רגע נתון נמצא שהעומד מול עין הצילום רושם את תמונתו על גבי המסך (ע.ה.).

21. פעילות חשמלית מועטת

שינוי מתח: בנוסף לעצם הנדון שיש במצלמות מצד מלאכת 'כותב' על גבי המסך ובזיכרון המחשב, או מצד הפעלת המצלמה ומערכת הזיכרון בדגמים מסוימים, יש דנים אולי השינוי מתח במערכת הצילום נחשב מלאכה, דהיינו שיש 'פעילות חשמלית מועטת' המבוצעת מכח עצם ההליכה מול עין המצלמה, כמבואר בחוברת '**בשבילי השולחן**' (שבת א' עמוד ד) בשם **המהנדס צבי מרכוס הי"ו**, שכל כניסה של אדם לטווח המצלמה, נוצר כתוצאה מכוחו שינוי בזרם החשמל. ועיין שם תיאור מפורט של דרכי הצילום האופטי, המטענים החשמליים שנוצרים מכח האדם, ופעולת האור שנכנסת לתוך העדשה. חשש זה קיים לכאורה גם אצל המחמירים שמכבים את המסך ואת הזכרון של המחשב, שעדיין יש חשש ל'פעילות חשמלית מועטת'. ואכן שמעתי **מגבאי חשוב** שליט"א, שבכדי למנוע את כל סוגי החששות הללו, כאשר הוא נמצא בכניסת השבת בבית הכנסת, הוא מוריד את ה'שאלטר' הראשי של כל מערכת הצילום של הבית כנסת. וכן המנהג בהרבה ישיבות קדושות וקהילות קודש, להסדיר את ענין המצלמות בשבת קודש באופן המהודר ביותר.

אכן דעת הגר"ר אשר וייס שליט"א (שו"ת מנחת אשר חלק א' סימן לב, ועיין עוד סימן ל"ג) שזה ודאי מה שיש שינוי בזרם או מתח חשמלי על-ידי ההליכה לפני המצלמה, אין בכך איסור כיון שאין פתיחת וסגירת מעגל חשמלי חדש, וכל מה שאסרו החזו"א והגרש"ז **אויערבאך** זצ"ל כל אחד לפי דרכו פתיחת וסגירת מעגל חשמלי זה רק במעגל שלא היה קיים כלל, שיוצר כח חדש 'יש מאין', אבל 'שינוי זרם מתח החשמל' אינו בכלל איסור זה.

לדבריו, אין איסור בשינוי קלוש במעגל אלקטרוני בשבת, לא איסור מוליד, לא בונה, ולא מכה בפטיש, ומשום כך גם בספרו מנחת אשר (חלק ב' סימן מ') באשר לצילום תפילה בימים נוראים בבית הכנסת, לא ראה מקום איסור מצד כתיבה, או הגברת זרם חשמלי, ודן מפנים אחרות בלבד. בנוגע לסברא זו, ראה באריכות בדברי הרב **יצחק הלפרין** שליט"א (ישורון יא, עמוד תשכא).

עיקר נדון זה מורכב ומסובך, ונוגע בעוד המון נושאים בעידן הטכנולוגיה, ויובא בזאת מספר דוגמאות. 1. מצוי באסירים המשוחררים מבית הכלא ל'מעצר בית', עם **אזיק אלקטרוני** המוצמד ליד או לרגל, ומשדר בכל רגע נתון לשב"ס מיקום האסירות ונועתו, ואם יוצא מהתחום מתחיל לצפצף. 2. אנשים עם בעיות לב, מותקן בגופם **'קוצב לב'** שתפקידו לזהות פעילות לבבית חריגה ומסוכנת. ויש לדון האם מותר בשבת ללכת עם התקן זה, כיון שיש כל הזמן פעולה חשמלית קלושה. 3. יש סוגי **'מכשירי שמיעה'** המותקנים על האדם, עם בעיה דומה. 4. עקב תופעת גניבת ספרי תורה, ישנם גבאים שמתקינים בתוך העצי חיים של הספר תורה, **שבב אלקטרוני קטן מאוד** (GPS), ובמקרה של גניבה אפשר לתפוס את הגנבים 'על חם', כאשר המערכת מזהה את יציאת הכרטיס ממרחב מסוים שהוגדר מראש. ויש לדון האם מותר בשבת להוציא את הספר תורה מארון הקודש ולהחזירו כיון שכל תנועה גורמת לתנועה חשמלית כל שהיא.

עיקר הנדון הוא, האם האיסור בהפעלת מעגל חשמלי הוא דוקא ביצירת 'יש מאין', מכיבוי ההפעלה ולהיפך, ולא בתנודות בלתי ניכרות. או דלמא, כל 'תנועה חשמלית' הוא בכלל האיסור.

לענין אזיק אלקטרוני, שמעתי מהגר"ר **עקיבא משה שיינברגר** שליט"א שמותר ואין בזה שום איסור. וכן שמעתי להתיר בשם הגר"ר **שמעון יצחק שלזינגר** שליט"א. מאידך ישנם מורי הוראה שליט"א שאוסרים בזה.

לעכב מצד נזקי שכנים

22. חומרא כלפי השכן

חקירה: יש להסתפק מצד דיני נזקי שכנים, האם בעל דירה (שכירות, קניה) יכול לעכב על השכן שלא יתקין מצלמות אבטחה, משום שמעכב עליו בשבת לצאת מן הבית, שהוא סבור כדעת הרבנים המחמירים, ובגללו יצטרך לעזוב את מקום מגוריו ולעבור דירה למקום אחר. מאידך טוען השכן הרי הרבה פוסקים מקילים בדבר, ומובטחני שגם בדירה החדשה שתשכור או תקנה יוודע לך בסוף, שיש גם שם מצלמות בכל פינה, ואדרבה אתה מעכב עלי את השימוש החיוני של צילום ואבטחה, שהוא מאוד מקובל היום בכל מקום בעולם ואולי הוא בגדר 'מנהג בני העיר'. הצדק עם מי???

והרי בפשוטו גדר הבעלות בחצר וחדר מדרגות של זמננו, הוא רכוש משותף, ואם כן יכול השכן לטעון שאינו מסכים גם כל השבוע להפעלת המצלמות משום 'גזל פרטיות' הנוצרת מכח המצלמות.

מעכב: שמעתי מהג"ר נתנאל לינדר שליט"א שיכול לעכב עליו, משום שאין זה בגדר צורך חיוני לאדם, כי גם כשיש מצלמות לא מועיל כלום, שהרי הזיהוי על פי מצלמה אינו מושלם, וגם הרבה פעמים למרות שכל הגניבה מתועדת אין מועיל כלום להציל את הנגנב שהרי הגנב יכול להתחפש וללבוש גרב על הפנים וכדומה, ולכן יכול לומר השכן 'קים לי' שאסור, ולעכב עליו מלהתקין. [העירוני; 'קים לי' היא טענה למוחזק, ומבוסס על הדין שאין הולכין בממון אחר הרוב, וכאן הרי המתקין מוחזק].

וכן דעת הג"ר משה ידלר שליט"א (בספרו מאור השבת) בשם הג"ר לוי יצחק הלפרין שליט"א מהמכון הטכנולוגי שאסור לשכן להניח מצלמות כי הוא מזיק את השכנים שלא יוכלו לעבור שם בשבת, אולם זכותו להתקין מצלמות כהוראת ההלכה - כדרישות המכון הטכנולוגי בראשות הרב הלפרין, שעיקר ההיתר שם מבוסס על כך שיש פרק זמן מסוים במהלך השבת שהמצלמות לא עובדות (י.מ.ג.).

זכה לו: מאידך שמעתי מהג"ר אשר פריימן שליט"א שתלוי מי בא קודם, אם כבר התקין אין יכול לעכב עליו שיוריד, אך אם לא התקין עדיין יכול לעכב עליו שלא יתקין. ודימה את זה למבואר בגמ' (ב"ב דף יח.) כלפי אוצר של יין, אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר - מותר.

אין מעכב: יש שטענו (ב.פ.) שכיום בלאו הכי יש מצלמות בכל מקום, ולא מרויח כלום כאשר מעכב על השכן, שבכל מקרה הוא מצולם בכל רגע נתון כשהולך ברחוב, ממילא אין יכול לעכב עליו. אולם יש שדחו טענה זו (י.מ.מ.) הרי לדעת האוסרים כל מצלמה היא איסור נפרד של מלאכת כותב בשבת, ומה בכך שבלאו הכי כבר נכשל במצלמות נוספות, ורק אם נאמר שזה חומרא בעלמא שייך לומר שכיון שבלאו הכי אינו יכול לקיים חומרא זו, אין לו זכות עיכוב על השכן.

23. לעבור תחת המצלמה של השכן

שכנים: היבט נוסף יש לדון, האם אסור לעבור במקום שהשכן החליט להניח מצלמה, לכאורה זה 'לא ניחא ליה' כי הרי מתחנן אליו שהמצלמה לא תפעל בשבת, או דלמא חשיב ניחא לי כי לאחר מעשה כל השכנים רוצים את התמונות, ואם יהיה גניבה בבנין ישתדל מאוד לקבל את סרטי הצילום.

'מעשה שהיה': לאחרונה (אב תשע"ו) נוצר ויכוח כזה בין שני שכנים בקיאים בהלכה - ראובן ושמעון - המתגוררים בשכונה מפורסמת בירושלים, כאשר ראובן דרש בתוקף משמעון שיכבה בשבת את המצלמות שהתקין (בחדר מדרגות ובכניסה לבנין), אולם שמעון לא מסכים בשום אופן לכבות את המצלמות, ולסכן את כספו וביתו בשביל 'החומרות' של ראובן, והלך שמעון לשאול כמה מגדולי הוראה שליט"א, ונביא בקצרה את דעת הרבנים כפי ששמעתי מבעל המעשה (י.מ.ג.).

אסור: דעת הגר"נ קופשיץ שליט"א, דמצלמות (בכניסה או בחדר מדרגות) בבנין שלו כאשר התמונה עולה על גבי המסך, אסור לעבור במקום שמצולם, דחשיב 'ניחא ליה' וצריך הראשון לעבור

דירה אם השני לא יסכים לכבות את המצלמות בשבת. וכך הורו הג"ר עזריאל אויערבאך שליט"א, והג"ר ישראל גנס שליט"א שמכח דין התורה יכול השכן לחייב את בעל המצלמות לכבותם בשבתות ובמועדי ישראל. והוסיף הג"ר עזריאל בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שגם אם נחשב 'לא ניחא ליה', למעשה יש לאסור בפסיק רישא דלא ניחא ליה, וגם לצורך מצוה אסור. ומה שהתיר הגרי"ש באופנים מסוימים זה היה רק בצירוף סברות נוספות.

אכן אם בעל הבית ידאג לכך שבשבת המסך יהיה מכובה והתמונה לא תעלה כלל על גבי המסך, אז מצד הדין מותר לעבור תחת עין המצלמה ולגור בקביעות במקום כזה, למרות שזכרון המחשב אוגר את התמונות, והוא רק מידת חסידות שלא לעבור שם.

מותר בארעי: והדגיש הג"ר ישראל גנס שליט"א שלא ידור בקביעות במקום כזה שיש מצלמות בבניין (א.ה). כנראה סברתו, שבפשוטו אסור כי בסמיכות לביתו 'ניחא ליה' בצילום, ואין לסמוך בקביעות על קולא דחוקה להחשיבו 'לא ניחא ליה', ורק בארעי מוגדר כשעת הדחק שיוכל לסמוך על דעת יחיד ולהקל).

מותר לצורך מצוה: ודעת הגרד"א מורגנשטרן שליט"א שלצורך מצוה כגון ללכת לבית כנסת מותר לעבור היכן שיש מצלמות, כאשר זה פסיק רישא דלא ניחא ליה. שיש לדמות זה למה שהתיר הגרי"ש אלישיב זצ"ל ללכת דרך הרחובות בלוס אנג'לס למרות שנדלקים פנסי הרחוב כשעוברים, וכן מופעלים בהליכתו גופי תאורה על הבתים, כאשר צועד לבית כנסת או שאר צרכי מצוה, דכיון שאין לו צורך בדבר ולא ניחא ליה, דינו כ'פסיק רישא דלא ניחא ליה' שמותר לצורך מצוה.

והוסיף הרב מורגנשטרן - מוטל על האדם הנלבב לשכנע את עצמו ובני ביתו שאין לו כל צורך במצלמות של השכן ויהא 'לא ניחא ליה', ואז מותר לצאת לכל צורך שזה דומה לצורך מצוה, כי הרי אי אפשר להיות כלואים בבית כל השבת.

מותר בהחלט: אכן דעת הג"ר יצחק מרדכי רובין שליט"א בעל ה'ארחות שבת' שמותר לכתחילה לגור שם ולעבור תחת עין המצלמה, כיון שזה בגדר לא ניחא ליה, ומותר גם לבעל המצלמה לעבור על יד המצלמה כי זה לא מתייחס אליו כלל ועדיף מפסיק רישא דלא ניחא ליה כיון שאין זה מעשה שלו כלל, ואפילו באופן שצריך את הצילום עבור חברת הביטוח, עדיין יש להחשיבו 'לא ניחא ליה', כיון שמצד עצמו אינו צריך את הצילום (צ.פ.).

סוף דבר, הגיע האברך להג"ר חיים קנייבסקי שליט"א ושאלתו בפיו מה לעשות, והכריע רבי חיים שצריך לעבור דירה, וכך עשה!

פרק ט"ו

האם יש איסור לצלם אדם

24. יצירת צורת אדם

בעיקר המציאות של המצלמות יש לדון מצד היבט נוסף, האם יש בעיה לצלם אדם (יסוד הדברים מתוך ספר יגל יעקב עמוד רטו הערה 310).

המחמירים: כי הנה דעת הרמב"ן, הובא בטור (יו"ד סימן קמ"א), והר"ן (בפרק כל הצלמים), והר"מ מרוטנבורג, הובא בטור (שם), שאסור ליצור צורת אדם וכל שבמדור העליון והאיסור הוא אפילו בכתב שוקעת. וכתבו הפוסקים דציור בסמנים דינו כשוקעת, אם כן לשיטת הרמב"ן והמהר"ם והר"ן אסור אף בציור בסמנים. וכתב בשו"ת שאילת יעב"ץ (סימן ק"ע) שהקפיד על זה החכם צבי וכ"כ להחמיר בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ג' סימן נ"ח) שו"ת פאת השדה (יו"ד סימן מ"ד).

המקילים: מאידך מצינו כמה סברות בפוסקים להקל לצלם אדם, וכדלהלן.

לא בולט - דעת השו"ת לבושי מרדכי קמא (יו"ד סימן פ"ו), והשו"ת משנה הלכות (חלק ז' סימן קי"ד), שאפשר דצילום שאני דלא הוי בכלל שוקעת דרק בשוקעת אסור ורק ציור הוי כשוקעת. ולפי זה ליכא ראייה מהא דהחמירו החכם צבי ועוד דשם היה ציור. ועיין בן איש חי ז"ל בספרו רב

ברכות מערכת הצד"י שצילום פוטוגרפי אשר אינה צורה הבולטת כלל ודאי מותר לעשותו. ועיין עוד בשו"ת צפנת פענח (מהדורת וורשא סימן נ"ז) ושו"ת שבט הלוי (חלק ו' סימן קל"ד אות ה'), ועי' שו"ת דברי אפרים אליעזר (סימן קל"ח) דלהצטלם על ידי פאטאגריף שאין שום ממשות על הנייר או הלוח כי אם צל ואור, ודאי מעיקר הדין מותר לכתחילה. וכן צידד בשו"ת ויברך דוד (חלק א' סימן ק') שהצילומים באמצעות מצלמות המצויות בימינו שאין בהם דיו הנוזל על גבי נייר, אין לדמותו לכעין בולטות כלל.

להבין ולהורות - ואפשר דגם לדבריהם שרי לצלם אדם גדול לידע תהלכותיו והנהגותיו כגון עטיפת הטלית הנחת תפילין וכד' דבזה הוי כהא דדרשו בגמ' (ראש השנה דף כ"ד) דשרי להבין ולהורות והכי נמי בזה. וכן כשמטרת הצילום היא לראותו, ועל ידי זה להתחזק בראיית פניו רבו וכיוצא בזה יהיה מותר לצלם. ועיין כעין זה בשו"ת שלמת חיים (יו"ד סימן תל"ח ואו"ח סימן שע"ה).

גרמא - וכתב בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ג' סימן רס"ג), כבר נהגו כל ישראל להקל בזה ולצלם בני אדם, דאופן הצילום נעשה בכעין גרמא, שמסיר המונע הכיסוי וממילא נעשה הצילום ולא הוי מעשה בידים שאסרו, וגם אין בו ממש ויחידי סגולה לבד מקפידים ממידת חסידות ומונעים מלצלם אותם, וגם זה אינו משום איסור עשיית תמונה אלא על פי קבלה משום שמזיק לנפש, ויש אומרים שמותר לצלם ולהחזיק תמונות צדיקים שמאירים ומזכירים לילך בדרכם ונהרא נהרא ופשטיה עכ"ל. וידוע שהח"ח זצ"ל החזיק תמונת רבו ר' נחום מהורודנא והיה מראה אותו לבניו. ועיין עוד ספר תורת הדרך (עמוד ש"י).

מידת חסידות: וכתב בשו"ת אבני ישפה (חלק א' סימן קנ"א ענף ד') שאף שמנהג העולם הוא להקל לצלם אדם במצלמה, אבל בודאי שאינה מידת חסידות. ועיין קונטרס שערי אי"ש (אות ל"ג) שכתוב שאמר החזו"א זצ"ל דאין בצילום תמונות אנשים איסור על פי נגלה, אבל יש לזה מקום בעולם הקדושה. ובספר דינים והנהגות ממרן החזו"א (פרק י"ח אות י') כתב, שאין בדבר איסור על פי נגלה, אלא שאנשים בעלי מעלה רואים בזה כעין רוח טומאה.

צילום דיגטלי: אכן כיום התמונות והצילומים והוידאו נקלטים באמצעים דיגטליים, וברובם אינם מודפסים כלל, וזה יותר קל מתמונה של פעם, שהרי להרבה דעות בתמונה דיגטלית אין בזה שם כתיבה להרבה דיני תורה, כמו שמצינו שיש מתירים מטעם זה, שאין 'איסור מחיקת השם' כאשר עולה על המסך שם ד'. אכן יש מוראי הוראה שליט"א שסוברים שיש איסור מחיקת השם כאשר עולה על המסך שך ד' (ב.א.ל.ר.).

נספח

מכתב הגר"ח קנייבסקי

25. חס ושלום לצלם בשבת!

בס"ד

לכבוד

מרן שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א

יום ג' פרשת וירא יד חשון תשע"ז

הנדון: פיקוד שבת במצלמות העיר העתיקה ירושלים

למדנו לאחרונה את הנושא של פסיק רישא דלא ניחא ליה והמסתעף.

בעיה עולמית: הפולמוס סביב הנושא של השימוש במצלמות אבטחה בשבת קודש, חובקת כיום זרועות עולם; למעשה, כמעט ואין אפשרות להימלט מבעיה זו, כאשר המציאות היא שבכל מקום בעולם מותקנים בכל פינה ובכל חור אלפי מצלמות, למניעת גניבות ונזקים: על-ידי משרדים, חנויות, צינג'ים, בנקים, מוסדות ציבור, בתי חולים, בתי מלון, אולמות, ובתים פרטיים. מצלמות

אלו בדרך כלל מכוונות גם לכיוון הכניסה והרחוב, וטווח הצילום מכסה רדיוס די רחב, כדי לפענח בקלות את נסיבות הגניבות והנזקים.

כעת השאלה, מה למעשה? האם מותר לעבור בשבת תחת עין מצלמת אבטחה, והשאלה מחולקת לכמה אופנים.

דרגה ראשונה - חנויות: מצלמות אבטחה פרטיות בחנויות שלא קשורות אליו, שם לכאורה לא ניחא ליה כלל בהם, ואין לו מזה שום תועלת.

דרגה שנייה - בית פרטי: מצלמות אבטחה בבית פרטי למניעת גניבות שם ניחא ליה במצלמה אולם לא ניחא ליה בתמונה שלו, כי עיקר המטרה הוא שיראו מי הגנב ומה הוא לוקח. והשאלה היא האם עדיין זה נחשב פסיק רישא דניחא ליה.

דרגה שלישית - 'הכותל המערבי': המצלמות המותקנות בדרכים המובילות ל'כותל המערבי', שם רוצה שיצלמו את כל העוברים ושבים וממילא גם הוא מצולם, ויש לדון האם שייך לחלק שרוצה שיראו רק את הערבי ולא אותו. במיוחד שרוצה שיראו על המסכים שיש יהודי שעובר במקום, ויעקבו אם אין פורעים ערבים מסביב.

דרגה רביעית - כניסה: מצלמות וידיאו בכניסה לבנין, שרק כאשר השומר רואה תמונתו על המסך הוא פותח לו את הדלת, שם לכאורה זה ניחא ליה שחפץ שיראו את תמונתו כדי שהשומר יאפשר לו את הכניסה.

בברכת התורה

עקיבא יוסף לוי

וזה לשון התשובה שקבלתי

ח"ו לצלם בשבת.

'צ'ומק הפעם'

פתרונות, הצרות, והארות. נ"ד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823